

kem vydaný zabývá se dobou pobělohorskou. Spis má i ve svém pokračování tytéž vlastnosti jako části předcházející. Především dlužno vzdáti veškeru chválu nevšední píli autorově, s jakou sebral při každé kapitole příslušnou literaturu, nejen českou, nýbrž i německou a vůbec jinojazyčnou. Další velikou předností knihy je, že si všímá celého rozsahu českého státu, tedy i t. zv. zemí vedlejších, k nimž dosud v celkových přehledech nebylo dostatečně přihlíženo.

Autor začíná územím české koruny a jejím obyvatelstvem v době státu absolutistického. (Zajímavá je zejména kapitola »Poměry národnostní«, str. 38—49). Nato pojednává o ústavě (str. 75—173), a sice ve dvou oddílech, z nichž prvý je nadepsán »Pobělohorský absolutismus aristokratický«, druhý pak »Osvícený a policejní absolutismus«. Pod další rubrikou »Správa« podán je výklad o krajích, městech, panstvích a vsích, soudech, vojenství a stycích mezinárodních, o hornictví a financích.

Konečný úsudek o třetím díle bude si možno učiniti teprve po vyjití posledního sešitu. Prozatím nezamlouvá se nám v autorově systému zařazení některých úřadů do rubriky »Ústava«, jiných však do rubriky »Správa«. Těšíme se na zakončení celého díla. Pak podáme referát podrobnější.

K. K.

Právo německé.

Keutgen F., *Der deutsche Staat des Mittelalters*. Jena 1918. Stran 186.

Podnět k nadepsané monografii dán byl autorovi spisem *Der deutsche Staat des Mittelalters* (I. sv.) G. v. Belowa, jemuž je kniha také věnována. Spisovatel hlásí se do téhož tábora právních historiků německých jako sám Below. Jak na konci své monografie praví, běželo mu jen o to, aby vyložil jisté základní otázky o podstatě německého státu v jeho různých fázích od pravěku až na konec středověku. Ve svých názorech neuchyluje se mnoho od Belowa, jehož vývody jen v podrobnostech doplňuje anebo málo pozměňuje.

Výsledek, k němuž spisovatel dospěl, je formulován na konci knihy v závěrečné kapitole (Schluss) asi takto: Germánský stát liší se od státu římského od samých svých počátků svou dualistickou povahou. Kdežto stát starověký, především římský, dualistického rázu, jímž se s počátku rovněž vyznačoval, záhy pozbyl a individuum svému panství úplně podřídil, uplatňují se ve státě germánském od nejstarších počátků až do konce středověku — dále spisovatel nejde — také státní občané. Germánský stát je naproti městskému státu římskému »státem plošným« (ein Flächenstaat) — Keutgen opakuje tu, co již jiní postřehli (srov. Jellinek) —, »státem sedláků a pozemkových pánů, státem mužů, kteří daleko od města a sídla ústřední vlády vzdorně a nezávisle na vlastní půdě stojí a v hroudě kotví« (str. 184). Síly takového státu dají se těžko spojití k jednotným cílům; těžko je mu zvláště při jeho nesmírném rozsahu, dáti tuhou, dobře uspořádanou ústavu. Individuum

podrzuje naproti němu své právo. Takový stát je však zdravý. Mohlo by se o něm říci, že stojí bezpečně na obou nohou (184).

Ačkoli se dualism projevuje již v nejstarším státě germánském, vlastní období jeho rozkvětu nastává teprve v t. zv. teritoriálním státě německém. Ve 14. stol. zdá se, jako by stát vůbec ani neexistoval. Obě strany, zeměpán i stavové hledí si svých soukromých zájmů. Těžko je říci, v čí ruku vlastně spočívá státní moc. Teritorium zdánlivě se rozpadá, ale přece tomu tak není. Místo pojmu státu objevuje se pojem země, a jako její zástupci — obhájci zemského prospěchu — vystupují brzo stavové, brzo zeměpán. Jak kníže, tak stavové, byť za vzájemných sporů, pracují o udržení a rozvoji německého státu. Tato součinnost (Zusammenspiel) nepřátelských sil zdá se býti nepřirozená a nevyvětlitelná, ale přece běží o něco zcela přirozeného. Pozorujeme to s hlediska zemského blaha. Konec konců blaho obou stran bylo nerozlučně spojeno se zdarem země, v níž strany žily.

Ale touto péčí o blaho země se součinnost obou stran nevyčerpává. Velikou a snad ještě větší roli hraje bránění se před přehmaty zeměpána a jeho úředníků na straně ovládaných a na straně vlády zase odrážení útoků poddanské oposice. Obě strany konečně poznávají, že v zájmu vlastním musejí se mírniti a působiti ve prospěch státu.

Jak knížata, tak stavové dobyli si tedy velikých zásluh o upevnění myšlenky státní jednoty. Ale přirozeným zástupcem této ideje byl přece spíše zeměpán. O budování státní jednoty pracovaly vedle něho různé instituce, úzce s ním spojené, jako soudy, zeměpanská správa a zvláště ústřední úřad knížecí, rada, dále církevní a vojenská politika. Poněvadž sjednocení státu vycházelo od zeměpána a jeho orgánů, byl tím již předem dán směr vývoje k a b s o l u t i s m u. Absolutism byl nevyhnutelnou reakcí proti dřívějšímu rozštěpení státní moci, hraničícímu nezřídká až s anarchií, zároveň s tím však stal se nutným přechodem k normálnímu státnímu životu založenému na zdravém dualistickém podkladě, kde státní moc je sice rozdělena mezi národ a korunu, ale oběma činiteli je vykonávána za vzájemné součinnosti.

Stará jednotná říše římskoněmecká se sice rozpadla, ale základy k novému státnímu pořádku byly kladeny v teritoriích.

Je s podivem, že se autor v závěrečné kapitole svého spisu nezmíní o jedné ze svých hlavních myšlenek, o níž vykládá na str. 80 a násl., že v ústavním vývoji německého národa se projevuje nepřetržitost. Vysvětliv na rozdíl od dosavadní literatury pojem »knížat«, jak se jeví od sklonku 12. stol., dospívá Keutgen k závěru, že ze starých panujících rodů z doby předfranké vybíráno bylo v říši francké i římskoněmecké zeměpanské úřednictvo, a z tohoto úřednictva že se pak znova vyvinuli panovníci, že tedy vývoj se vrátil ke svým počátkům.

Celý spis je rozdělen na 7 kapitol. V prvé se pojednává o základních otázkách (o osobnosti středověkého státu, o suverenitě, o veřejném a soukromém právu), ve druhé o germánském státě, o říši francké

a státech národních, ve třetí kapitole o lenním zřízení, ve čtvrté o knížecím stavu, v páté o zeměpanské moci, v šesté o poměru mezi zeměpánem a zemí, v sedmé o zeměpanské ústavě. K. K.

Koss Rudolf, *Das Wesen des ältesten deutschen Adels und die Lehre von der Urdemokratie*. Prag 1919. Stran 60.

Autor dokazuje v práci své nesprávnost převážného dosud v literatuře německé mínění, jako by povaha šlechty germánské z nejstarších dob byla jiná než povaha šlechty středověké, a jako by se u starých Germánů byla projevovала vláda demokracie.

Základní chybou v literatuře germánských ústavních dějin byla druhá z uvedených shora hypotes o demokratickém zřízení u starých Germánů. Věřilo-li se v německé vědě, že u Germánů panovala všeobecná svoboda a s ní demokracie, vyplýval z toho důsledek, že stará německá šlechta nemohla míti zděděných právních předností a byla tedy jen stavem těšícím se větší skutečné vážnosti v očích obyvatelstva, vážnosti, opírající se o osobní kvality, o zásluhy a statečnost. Naproti tomu postavení šlechty středověké se zakládalo na rodu (původě) a spojených s ním politických právech, čímž je zároveň řečeno, že ve středověké německé společnosti panovala veliká nerovnost.

Vyjmenovav jednotlivé učence, kteří se vyslovili o významu starogermánské šlechty, spisovatel vykládá, že šlechta u starých Němců byla skutečnou rodovou šlechtou, která s předků přecházela na potomky. Jen tak možno rozuměti Tacitovým *nobiles* v Germanii i Dějinách. Poněvadž však správný výklad termínu *nobiles* se nesrovnával s představou o demokracii u Germánů, a této představě badatelé se nechťeli vzdáti, našlo se východisko v tom, že stará šlechta byla pojímána jen jako přední stav sociální, nikoli zároveň jako stav právní a politický.

Podle autora jsou pro rodovou šlechtu dvě známky charakteristické. Jednak běží tu o určitá stavovská nadprávi a jednak i o stav trvalý (dědičný). Že obě ty známky jsou patrné u staré germánské šlechty, neušlo již některým starším badatelům. Spisovatel je vypočítává.

V čem spočívaly právní přednosti staré šlechty? Šlechtictví opravňovalo k panování. Středověké rodiny dynastů byly panujícími rody. Také podle Tacita měly určité rodiny výhradně právo na královskou hodnost. Co platilo o králích, platilo i o knížatech (*principes*). Nesprávný jest podle autora výklad, že by *principes* byli bývali jen republikánskými úředníky. Mezi *reges* a *principes* nebylo žádné protivy. Také principát germánský spočíval na monarchickém základě. Byl-li nějaký rozdíl mezi oběma termíny, nebyl právnícký, nýbrž jen kvalitatívni. *Principes* byli panovníky menších území než králové. Spisovatel probírá jednotlivé germánské kmény a ukazuje, že na počátku je u nich všude principát (*das Kleinkönigtum*) a teprve později větší monarchie. Srovnává s tím i poměry u Slovanů a různých starověkých národů.

Po zcentralisování států nezmizeli staří principes, nýbrž stali se z nich podřízení státní úředníci. Vidíme to na př. u Sasů, u národů nordických, u Anglosasů i j. Také staročeskou rodovou šlechtu pokládá autor za aristokracii dynastického původu. Nelze popírat, že snad někdy málo šlechtických rodů českých — ani ne pět — pocházelo z bývalých dynastií, ale všechno jsou jen prázdné dohady.

Původně nebylo tedy žádné jiné šlechty než panující rody. Šlechta a drobní knížata jsou v nejstarší době jedno a totéž. Zprávy Tacitovy o principes musíme uvést v soulad s pozdějšími dějinami a mít za to, že oni principes jsou nobiles. To však vede k důsledku, že ústavní dějiny germánské nepočínají se demokracií, nýbrž aristokracií. I to snaží se spisovatel dokázat na základě srovnávacích právních dějin, jež nás nutí k uznání mínění, že na počátku sociálního vývoje kulturních národů byla aristokratická ústava.

Na podporu svého mínění autor uvádí řadu badatelů, kteří rovněž dokazovali, že státním zřízením starých Germánů nebyla nijak demokracie, a dospívá k závěru, že kořeny nauky o svobodě a rovnosti dlužno hledati v sociologickém nazírání doby osvobození sedláků, francouzské revoluce a romantiky. Podobně dlužno zamítnouti podle autora — a po našem mínění vším právem — učení, jako by také východiskem dějin slovanských bylo zřízení demokratické.

Ukázalo-li se takto převážně nazírání na počátek germánských politických dějin nesprávným, odpadá překážka, která nám vadila při posuzování otázky starogermánské šlechty. Šlechta ona nebyla jen stavem požívajícím faktické přednosti před ostatním obyvatelstvem, nýbrž skutečným politickým rodovým stavem, jak se nám jeví ve středověku. Spisovatel snaží se to dokázat z nejstarších pramenů o počátcích dějin Franků.

Máme za to, že se autorovi důkaz o správnosti obou vytkčených thesů úplně podařil.

Karel Kadlec.

Právo státní.

Weyr Frant., Soustava československého práva státního. (Sbírka spisů právnických a národohospodářských. Vydávají Karel Engliš a Frant. Weyr. Sv. VII.) V Brně 1921. Stran 374.

S radostí zaznamenáváme první spis věnovaný stručnému výkladu státního práva naší mladé republiky. Byl-li kdo v první řadě povolán a zároveň i povinen podati nám soustavný výklad řečeného předmětu, byl to právě jeden z nemnohých odborníků, kteří se vynikajícím způsobem účastnili při budování ústavních základů obnoveného našeho státu. Jako výborný theoretik státního práva a parátní vědecký spisovatel a při tom nejen prostý člen prvního našeho Národního shromáždění, nýbrž zároveň druhý místopředseda ústavního výboru měl prof. Weyr k úkolu svému obzvláštní legitimaci. Knihu jeho jsme přímo očekávali. Že však vyšla tak brzo, sotva takořka ústavní základy československé republiky byly hotovy, přece nás jen překvapilo.